

Galia Maria Gruder

**ISTORIA FASCINANTĂ
A PIETRELOR PREȚIOASE**

TRITONIC

București

BIOBIBLIOGRAFIE

Se naște în conacul moșiei părintești Țarigrad din județul Soroca, Basarabia • Tatăl ei îi este dascăl în primii ani de școală • Urmează liceul în orașul Bălți • În 1945 examen de admitere la Politehnică, Facultatea de Chimie Industrială • Simultan, urmează Facultatea de Litere a Universității București • După trei ani, odată cu introducerea frecvenței obligatorii, renunță la litere • Absolvă secția de Metalurgie de la Chimie Industrială • La ambele facultăți a avut parte de o pleiadă de dascăli excepționali: George Călinescu, Tudor Vianu, George Oprescu — la litere; Costin Nenitescu, Alexandru Codarcea, Traian Negrescu — la Politehnică • Cercetător științific la ICECHIM și apoi la Institutul de Metale Neferoase și Rare (IMNR) • S-a ocupat cu producerea de cristale pure, cristale dure, valorificarea unor metale neferoase și rare • 40 de articole științifice publicate în țară și străinătate • Comunicări și referate la conferințe naționale și internaționale • Mai multe brevete de invenții • Scrie două scenarii pentru filme documentare • Peste 80 de scenarii științifice radiofonice adresate copiilor • Membră a Cenaclului SF al Uniunii Scriitorilor • Cinci povestiri SF publicate — un premiu și o mențiune • Autoare a volumelor: „De la silex la diamante sintetice“ (1960), „Metalele prezentului“ (1961), „Metale neobișnuite“ (1964), „Povestea unui cristal de sare“ (1967), „Metalul ieri și astăzi“ (1967), „Familia diamantului“ (1968), „Bauxita“ (1972), „Darurile Lumii Noi“ (1994), capitolul „Bauxita“ din volumul „Aluminiul“ (2000), „Cartea Nestematelor“ (2003), „Cartea aurului“ (2005).

*„Doar creierul nicicând nu disperează,
Deși s-a înșelat de-atâtea ori,
Cu gheare-avide caută comori.
Iar când găsește-o rămă, jubilează!”*

Goethe — Faust

UN CUVÂNT AL AUTOAREI LA EDIȚIA A III-A

La fiecare carte pe care am bucuria s-o duc la bun sfârșit, îmi revine în minte vechiul dicton latin: „Cărțile au destinul lor“. Destinul cărții mele despre istoria pietrelor prețioase poartă un nume frumos — Tritonic. Te duce gândul la tritoni, făpturi pe jumătate bărbat, pe jumătate pește, care după placul lor stârneau sau linișteau vuietul talazurilor răzvrătite ale mărilor antice.

În destinul cărții despre nestemate, scrise cu plăcere și bucurie, cei cinci ani cât am lucrat la ea au trecut repede. În pragul anului 2000 — ultimul an de secol și mileniu — aveam în mână textul printat. A început apoi periplul lui prin câteva edituri importante, urmat de fiecare dată de totala mea decepție în fața reacției unanime — cartea era prea mare! Mi s-a propus: s-o scurtez la o treime sau măcar la jumătate; să elimin citatele din literatură, mai ales poeziile; să introduc diferite rețete practice de spălare, curățenie și lustruire; și altele asemenea.

N-am acceptat nici una dintre propuneri și în vara anului 2000, textul s-a reîntors pe biroul meu. Atunci a intervenit acel „destin latinesc al cărților“ și i-a sugerat prietenului care îmi printase cartea s-o propună la Editura Tritonic. Era la început de iulie 2000, iar în august am plecat în vacanță, la munte ducând cu mine câteva exemplare proaspăt tipărite ale cărții, intitulate în prima ei ediție „Strălucire și destin“. În anul 2004 s-a tipărit ediția a II-a, în care subtitlul ediției întâi a devenit titlu — „O istorie fascinantă a pietrelor prețioase“.

Acum, după mai bine de șase ani de la publicarea cărții, trebuie să recunosc că dragostea mea de o viață pentru pietrele prețioase mi-a adus nenumărate bucurii: recenzii apărute în ziare și reviste; emisiuni la radio și televiziune; telefoane primite acasă, unele de la persoane necunoscute; un noian de daruri — tot soiul de pietre de

pe cuprinsul Terrei (se află printre ele o pietricică modestă din insula Rodos, o fărâmbă de alabastru de lângă Piramide, minuscul „opal de foc“ din Australia, un disc perforat de turcoază din Afganistan, ș.a.); în sfârșit — vestea că se va tipări cea de-a III-a ediție.

M-am întrebat dacă nu ar fi indicat să completez textul „Istoriei fascinante“, aducând la zi evenimentele din strălucitoarea lume a nestematelor mileniului trei. Am răsfoit dosarele în care păstrez proaspete din muzee și de la marile expoziții de bijuterii din diferitele țări, decupașe din presă, printuri scoase de pe Internet, note luate de mine la filmele documentare și jurnalele de știri TV.

În ansamblul lor, cei șase ani câți s-au scurs ai noului mileniu se caracterizează printr-o abundență de-a dreptul copleșitoare a datelor privind giuvaiergeria în general, pietrele scumpe în particular.

Pentru exemplificare, voi rezuma doar câteva dintre numeroasele știri recente despre diamante.

Darul făcut noului mileniu trei de marea companie producătoare de diamante De Beers se numește De Beers Millennium Star. Este un superb briliant de 203,4 carate, provenit dintr-un diamant brut de 777 varate, găsit în Congo la începutul anilor nouăzeci ai secolului trecut. Expus la Londra, în Domul Mileniului, briliantul a fost ținta unui jaf îndrăzneț, din fericire dejucat la timp de poliție.

Tot la Londra, în cadrul Muzeului de Istorie Naturală, în ziua de 8 iulie 2005 s-a deschis „Cea mai strălucitoare expoziție din lume — diamantele“. Pe lângă inestimabilele bijuterii istorice și moderne, aduse din toată lumea, au fost prezentate aici câteva diamante noi, descoperite la sfârșitul secolului XX, șlefuite în secolul nostru. Printre acestea: „Împărăteasa Albastră“, de 14 carate, de un albastru intens; „Roz Steinmetz“, cel mai mare diamant roz din lume, de 59,6 carate; „Incomparabilul“, de 407,48 carate, de culoare galbenă, al treilea prin mărime în ierarhia diamantelor șlefuite.

A produs o extraordinară senzație închiderea neașteptată a expoziției de diamante în ziua de 24 noiembrie

2005, cu trei luni înainte de data programată: Scotland Yard a avertizat direcția Muzeului că se pregătește un jaf extrem de periculos!

O știre din domeniul extracției de diamante a semnalat deschiderea unei mine în statul african Lesotho, la o altitudine de 3000 de metri. Aici, în august 2006 s-a descoperit un diamant de peste 600 de carate, care s-a vândut în octombrie 2006 la o licitație din Anvers, Belgia, cu 12,39 milioane de dolari SUA.

Toate diamantele Pământului par însă insignifiante în fața știrii comunicate în primăvara anului 2004 de astronomii de la Harvard Smithsonian Center din Statele Unite: a fost identificată în constelația Centaurului o stea pitică din carbon cristalizat — deci diamant — care cântărește 10 milioane de miliarde de carate. Din păcate acest diamant se află la o distanță de 50 de ani-lumină de Pământ...

Mă opresc aici. Numai despre diamante s-ar putea scrie un lung capitol. Dar în șase ani s-au petrecut multe întâmplări în mirifica lume a pietrelor prețioase. Nu am de ales.

„Istoria“ pe care am scris-o va rămâne așa cum a fost, cuprinzând povestiri despre pietre, până la pragul mileniului trei. Alte cărți vor înfățișa căile nestematelor celui de-al treilea mileniu.

Galia Maria Gruder

București
Martie 2007

ȘI PIETRELE AU DESTINUL LOR

*Cimpoiul veșted luncii, sau fluierul în drum
Durerea divizată o sună-ncet, mai tare.
Dar piatra-n rugăciune, a himei despuiare
Și unda logodită sub cer, vor spune — cum?
Ar trebui un cântec încăpător, precum
Foșnirea mătăsoasă a mărilor cu sare...*

Ion Barbu — Timbru¹⁾

„Piatra-n rugăciune“, lipsită de glas, a avut însă parte de „cântecul încăpător“, înălțat întru slava ei de oamenii care au venerat-o din timpuri străvechi, chiar din cele dintâi clipe când li s-a putut spune oameni.

Apoi, cântul spontan, închinat forței și măreției pietrei, a dat naștere celor mai vechi mituri create de omenire în căutarea răspunsului la eternele întrebări despre origine și divinitate. În *Istoria credințelor și ideilor religioase*, Mircea Eliade redă câteva mituri despre piatra născătoare de viață — „petra genitrix“, despre zei „imaginați ieșind dintr-o stâncă, precum soarele, a cărui lumină strălucește în fiecare dimineață desupra munților“. Străvechile religii megalitice, în care se divinizau stâncile și pietrele uriașe, uneori în forma lor naturală, alteori cioplite primitiv, au consacrat sacralizarea lor. Iar astfel de mituri, ne spune Mircea Eliade, „le întâlnești din Asia Mică până în Extremul Orient și Polinezia“.

Și tot pe întreaga întindere a Pământului oamenii au învățat să se bucure de frumusețea pietrelor. Pe malurile apelor curgătoare, pe plajele oceanelor, ei au găsit pietre viu colorate, netezite datorită rostogolirii lor milenare prin albi și valuri. Printre stâncile munților

---

¹⁾ Ion Barbu – Joc secund, Ed. pentru Literatură, București, 1966, p. 64.

au descoperit uneori diferite cristale transparente, sclipitoare, limpezi ca gheața sau colorate și ele. La început i-a frapat doar frumusețea lor. Le-au ales pe cele mai atrăgătoare și din ele și-au făurit talismane, amulete, idoli și, bineînțeles — doar erau oameni! — podoabe.

Au trecut milenii până când oamenii, urcând anevoios pe treptele ce duceau către civilizații și cunoscând de acum că pietrele de o mare frumusețe sunt rare, să le atribuie o valoare. Era actul de naștere al pietrelor prețioase, încadrarea lor într-o categorie privilegiată, care le despărțea pentru totdeauna de restul lumii minerale în care existau de milioane de ani. Iar după ce au învățat să toarne și să prelucreze aurul și argintul, din îmbinarea pietrelor de podoabă cu metalele nobile s-au născut și giuvaerurile.

Pietrele prețioase, aurul, bijuteriile, dorințele pe care le-au deșteptat și sângele vărsat din belșug pentru a le posedea s-au împlântat adânc în memoria popoarelor. În *Istoria culturii și civilizației*, Ovidiu Drimba arată că poemele Eddelor, capodoperă a vechii poezii scandinave din secolele X–XI, leagă miturile zeilor cu istorisiri despre comori și tezaure. Într-o impresionantă viziune păgână a începuturilor, zeii creează giuvaeruri, alături de făurarii și unelte, pregătind în felul acesta creația omului:

*Înainte de a-l face pe om, zeii se adunară
să ridice altare, să clădească temple;
zeii așezară făurarii, făcură giuvaeruri,
născociră cleștele și făuriră celelalte unelte.*

Urmărind istoria pietrelor prețioase, m-am gândit adeseori că bimilenarul — și atât de tocitul! — dicton al lui Terentianus Maurus, „Cărțile au destinul lor“, li se potrivește de minune și pietrelor, în special celor prețioase. Mi-a plăcut și cum ar fi sunat pe latinește: „Habent sua fata lapides“. Căci, ca și cărțile, pietrele scumpe și-au câștigat nemurire datorită frumuseții lor. Cărțile — prin frumusețea gândurilor, ascunsă în slove. Pietrele — prin cea vizibilă, seducătoare, a culorilor și a formelor. Mai vechi sunt însă pietrele, iar primele cărți izvorâte din

mințea și din sufletul omului au o datorie de recunoștință față de pietre — căci au fost scrise sau, mai bine zis, gravate în ele.

Și, ca o confirmare a legăturii permanente dintre om și piatră, în cele mai vechi scrieri ne întâlnim cu pietrele prețioase: admirația trezită de ele a dus, peste tot în lume, la înzestrarea lor cu puteri magice și tămăduitoare. Ele sunt prezente în lutul, pietrificat prin foc, al tăblițelor sumeriene, în papirusurile Egiptului antic, în străvechile scrieri asiriene și indiene. În mileniul al II-lea î.Hr., morții Egiptului plecau în lumea umbrelor însoțiți de nefritul verde și lapis-lazuli albastru, având drept îndreptar *Cartea Morților*, în care se preamărea puterea magică a pietrelor. Poemele antice indiene îl înfățișează pe Budha șezând pe un tron cioplit în diamant.

Pietrele prețioase sunt adeseori amintite în *Vechiul Testament*, iar în *Apocalipsa Sfântului Ioan* din *Noul Testament*, toate pietrele scumpe câte le cunoștea antichitatea sunt folosite la construirea Templului Noului Ierusalim. Nestematele au fost cântate în imnurile orfice de poezii vechii Ellade, iar latinii le-au descris în multe din operele lor de proză și poezie.

În Evul Mediu, cărțile despre pietre — *lapidariile*, au continuat și au dezvoltat tradiția lumii antice. Alchimiștii și-au consacrat eforturile lor căutării celei mai prețioase nestemate — piatra filozofală, capabilă nu numai să ducă la obținerea aurului, ci înzestrată și cu un profund sens spiritual, deschizându-le celor inițiați căile tainice ale cunoașterii.

În aceeași perioadă, pietrele prețioase erau slăvite în eposurile vikingilor, în cântecele eroice germanice ale Nibelungilor, în romanele cavalești celtice. Cavalerii Mesei Rotunde și-au închinat întreaga viață căutării Sfântului Graal, potirul mitic de smarald, în care a curs sângele lui Isus, răstignit pe cruce.

Pe măsură ce veacurile treceau, glasuri noi li s-au alăturat celor vechi, făcând să răsune, secol după secol, alte imnuri sonore închinare frumuseții pietrelor prețioase.

În terținele *Divinei Comedii*, Dante ne face să zărim scânteieri „*precum rubine de aur și argint împrejmuite*“, cerul are o „*preadulce-albastră de safir culoare*“, iar vâlceua presărată cu flori a ante-purgatoriului este verde „*precum smaraldul crud când îl despici*“.

În lucrarea sa autobiografică *Poezie și adevăr*, Goethe povestește cum, în copilărie, îl urmărea la lucru, captivat de strălucirea pietrelor, pe un meșter bijutier din Hanau, în timp ce acesta executa un buchet din pietre prețioase pentru împăratul Germaniei. Odată subjugat de frumusețea nestematelor, Goethe le-a iubit și le-a studiat toată viața. Iar în opera sa capitală, *Faust*, răsună versuri izvorâte dintr-un suflet de iubitor și o minte de cunoscător al pietrelor prețioase. Nimeni n-a spus-o mai concis decât el:

*O piatră, licărindu-și scumpătatea,
Sporește frumusețea, majestatea.*

Cu totul diferită este dragostea pasională, vanitoasă, extravagantă, pentru pietrele prețioase atribuită de Oscar Wilde lui Dorian Gray, care petrece zile întregi lângă „*crizoberilele verzi-măslinii, devenite roșii la lumina lămpii, cimofanele cu firișoare de argint, peridotul verde ca un sâmbure de fistic, topazele roșii-trandafirii ori galbene-aurii ca vinul vechi, rubinele de un roșu aprins cu stele tremurătoare în patru colțuri, esonite roșii ca focul, spineli portocalii și violeți, ametiste cu straturi suprapuse de rubin și safir*“. Și încă — opale, smaralde mari și turcoaze rare... Un joc luxuriant și inutil pentru a uita cum adevăratul lui chip se conturează tot mai hidos, înfățișând putregaiul morbid al sufletului său, pe pânza picturii ascunse în pod.

În *Litanii către Satan* din *Florile răului*, Baudelaire înalță o zguduitoare rugă Necuratului, cerșindu-i îndurare. În revolta lui iconoclastă, el îi atribuie Satanei cunoașterea locurilor din adâncurile pământului în care Dumnezeu a ascuns nestematele:

*Tu ce cunoști în care tărâmurii mult râvnite
Gelos ascunde Domnul comori neprețuite,
Satan, să-ți fie milă de-a mea nefericire!*

Opera scriitorilor și poeților care au cântat frumusețea pietrelor prețioase este de necuprins. Dintre poeții români, versuri vibrante, care dovedesc nu numai admirație dar și o profundă cunoaștere a tainelor cristalelor, le-au compus Alexandru Macedonski, Ion Barbu, Vasile Voiculescu. Pietrele sclipitoare, încastate în bijuteriile de aur ce compun neprețuitul tezaur de la Pietroasa, au marcat întreaga viață a lui Alexandru Odobescu. Iar din vechi hrisoave românești, din scrierile cronicarilor, din basmele populare transmise în decurs de generații, se desprind figuri de coconi și domnițe cu nume de nestemată — Zamfir și Zamfira, Smaragd și Smaranda, Bălașa.

Cu gândul că pietrele prețioase au destinele lor, mi-am dorit de multă vreme să scriu o carte despre aceste destine. Dar după primele pagini așternute pe hârtie, mi-am dat seama că pietrele mă amăgesc, mă ademenesc pe cărări laterale, mă atrag pe urmele celor pe care i-au împodobit, martore impasibile ale bucuriilor și durerilor lor. Am înțeles că nu pot scrie despre destinele pietrelor scumpe despărțindu-le de cele omenești, într-atâta ele s-au îngemănat și s-au întrepătruns. Zei și spiriduși, eroi de mit și de basm, cavaleri și trubaduri, magi și alchimști, regi și împărați, șahi și califi, hetaire și curtezane, conchistadori și pirăți, eroi reali și plăsmuiți — cum să-i cuprinzi pe toți cei în ale căror vieți au intervenit nestematele? Întreaga istorie a omenirii poate fi privită prin sclipirea pietrelor scumpe.

Așa că a trebuit să mă restrâng doar la cele mai cunoscute pietre prețioase și semiprețioase, să aleg din nemărginitul tezaur al trecutului doar unele destine omenești legate de cele ale nestematelor, să reamintesc doar frânturi din câteva opere literare închinată frumuseții pietrelor.

Iar cartea, așa cum am scris-o, le este destinată tuturor celor care, măcar o dată în viață, privind strălucirea unei nestemate, au exclamat: Dumnezeule, câtă frumusețe poate fi cuprinsă într-o piatră!

G. M. G.

I. CURCUBEUL CUARTURILOR

O AMINTIRE DIN ANII STUDENȚIEI

*Cu părul lins, în togă albă, purtând pe degete agate,
Declamă unul pe estradă în fața lumii adunate...*

Aulus Persius Flaccus — Satira I¹⁾

Recitesc satira lui Persius și-mi vine să zâmbesc, căci versurile sale, scrise acum aproape două mii de ani, îmi readuc în minte o întâmplare din vremea studenției mele. Fie-mi iertată îndrăzneala, Persius, de a mă asemui cu unul dintre personajele tale — destul de nesuferit, de altfel — dar mă revăd așa cum eram în acea după amiază de toamnă târzie...

Am și eu părul lins, sunt îmbrăcată în alb — ce e drept, nu cu o togă romană, ci cu un modest halat de laborator — iar la mâna dreaptă port un inel cu agat. Aproape întocmai ca în primul din versurile citate. Mai departe, ambianța se mai schimbă, ceea ce nu e de mirare după douăzeci de veacuri.

Locul estradei din forum este luat de o masă de lucru, iar lumea din jurul meu se compune din proaspeții mei colegi din anul întâi Chimie Industrială al Politehnicii din București. În laboratorul de Chimie Analitică urmează să execut independent prima identificare a unor elemente chimice dintr-o substanță necunoscută.

De emoție, ori poate din lipsa de îndemânare a începătorului, îmi scapă din mână un termometru de sticlă și

---

¹⁾ Persius, Juvenal, Martial – Satire și epigrame, Trad. de Tudor Măinescu și Alexandru Hodoș, Ed. pentru Literatură, București, 1967, p. 4.

se face țândări, izbindu-se de faianța mesei. Mercurul din rezervorul termometrului se împrăștie instantaneu pe întreaga masă, în nenumărate picături, mai mari sau mai mici. Apuc repede o capsulă de porțelan, cât o farfurie adâncă și încep să adun cu mâna, îndreptându-le către vas, bobitele de metal lichid. Îmi trece prin minte cât de corect a fost botezat mercurul cu numele „argint viu”: ca niște vietăți minuscule picăturile strălucitoare aleargă care încotro, îmi alunecă printre degete, se divid în stropi aproape invizibili sau se întâlnesc și se strâng din nou în mici sfere sclipitoare. Un chin. Nici nu observ când apare lângă mine un laborant vârstnic și mi se adresează cu reproș:

— Ajunge, domnișoară, să vă tot munciți să prindeți mercurul cu mâna! Nu știți că e dăunător? Dați-mi capsula cu ce ați adunat în ea, să pun mercurul în borcanul lui, că doar nu e primul termometru spart de studenți. O să presărăm acuși niște floare de sulf pe masă, că tot au mai rămas picături ce nu se văd și trebuie să scăpăm de otrava asta din laborator. Duceți-vă numaidecât să vă spălați bine pe mâini, cu săpun.

Îl ascult și, în timp ce-mi clătesc mâinile, descopăr un nou motiv de mâhnire, mai important pentru mine decât spargerea aceluși nenorocit de termometru: inelul pe care îl port a devenit îngrozitor de urât! Doar pietricica de agat, galbenă-portocalie, a rămas neschimbată. Montura de aur cu floricele din jurul pietrei și veriga inelului sunt acum cenușii, mate, lipsite de orice strălucire. Oribile.

Iar eu îmi iubesc foarte mult inelul, primul inel „veritabil” — adică de aur — din viața mea. Îl am de puțină vreme, l-am primit în dar de la o mătușă, înaintea examenului de admitere la Politehnică.

Eram obosită, cumplit de descurajată.

— Cum să sper că voi reuși? i-am spus mătușii mele. Suntem aproape zece candidați pe un loc. Colegii cu care am vorbit s-au pregătit cu profesori, au luat nenumărate ore de meditații. Unii dau examenul pentru a doua sau chiar a treia oară. Eu am învățat de una singură. Îmi vine să nu mă prezint.